

Mark- och miljödomstolen

Klimat- och näringsdepartementet
kn.remissvar@regeringskansliet.se
lars.bryntesson@regeringskansliet.se

Remiss av betänkandet Värde av vinden, SOU 2023:18

KN2023/03016

Mark- och miljödomstolen vid Växjö tingsrätt lämnar följande yttrande

Allmänt

Mark- och miljödomstolens erfarenheter från överprövningen av överklagade tillstånd till vindkraftparker är att enskilda klagande i första hand motsätter sig etableringen överhuvudtaget och att detta motstånd drivs till sista instans och även genom klagomål m.m. sedan väl tillståndet vunnit laga kraft och parkerna börjat byggas. Det förekommer inte att enskilda driver frågor om skadestånd enligt 32 kap. miljöbalken trots att denna möjlighet finns och att det har upplysts om möjligheten. Det framskymtar att enskilda i många fall också driver kommunalbesvär mot kommunernas beslut enligt 16 kap. 4 § miljöbalken. Mot denna bakgrund anser domstolen att det är tveksamt om de ekonomiska incitament som nu föreslås är ändamålsenliga för att dels ändra närboendes inställning, dels motivera kommunerna att tillstyrka enligt 16 kap. 4 § miljöbalken även om det finns ett lokalt motstånd.

Mot denna bakgrund är det också tveksamt om det uppdrag som föreslås läggas till länsstyrelserna om att utarbeta regionala vindbruksplaner i bred samverkan kommer att resultera i någon förändrad inställning hos kommunerna. Det finns dessutom redan idag planeringsunderlag i form av riksintresseområden för vindbruk, vindkarteringar och tematiska tillägg om vindkraft till de kommunala översiktsplanerna.

Domstolen har annars inga principiella synpunkter på syftet och det föreslagna tillvägagångssättet för att uppnå detta. Domstolen konstaterar att förslaget medför behov av överprövningar som sannolikt medför att antalet överklaganden till mark- och miljödomstol kommer att öka. Nedan lyfts de frågeställningar som domstolen, efter en genomgång av det lagförslag som utredaren lagt fram, uppkommit.

Synpunkter på föreslagna bestämmelser

1 kap

Vad gäller den föreslagna bestämmelsen i 1 kap. 4 § i lagförslaget vill domstolen framhålla att det kan föreligga oklarheter i begreppet ”den som innehar tillstånd”. Eftersom tillstånd och delar av tillstånd är överlåtbara kan det vara flera tillståndshavare inom en park även om parken ursprungligen fått ett tillstånd. En jämförelse och eventuell samordning kan göras med

begreppet verksamhetsutövare och den upplysningsskyldighet som finns i 32 § förordningen (FMH) 1998:899 om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

I 1 kap. 4 § i lagförslaget vill domstolen framhålla att det föreligger en oklarhet i begreppet *avstånd mellan ett vindkraftverk och en byggnad* i de fall att koordinaterna är felaktiga. Vad för närmare utredning som avses och vem som ska bekosta och utföra utredningen är otydligt.

2 kap

Vad gäller den praktiska tillämpningen av 2 kap. 6 § i förslaget konstaterar domstolen att en bestämmelse, likt 32 § FMH, bör införas som tillser att en anmälan om ändrad tillståndshavare/verksamhetsutövare ska göras till beslutsmyndigheten (se kommentaren ovan avseende begreppet "den som innehar tillstånd").

Vad gäller frågan om vilka byggnader som ska berättiga till intäktsdelning enligt förslaget i 2 kap. 8 § i lagförslaget konstaterar domstolen följande. Utredarens resonemang kring varför hus på ofri grund ska undantas är inte korrekt i, som domstolen ser det, flera väsentliga avseenden. Sådana byggnader kan inte sällan uppgå till betydande ekonomiska värde som kan påverkas. Det kan tilläggas att ägare av hus på ofri grund arrenderar marken och inte huset. Utredarens resonemang exkluderar en grupp utan att detta har utvecklats i skälen på ett övertygande sätt.

Dessutom konstaterar domstolen att, på det sätt avgränsningen gjorts, kommer inte lantbruksfastigheter taxerade med kod 120 att ingå som aktuella. Denna typ av fastigheter är sådana som i stor utsträckning utgör de som påverkas av närheten av vindkraftverk; bosatta på landsbygden. Utredaren lyfter de problem som kan uppstå i anledning av att det ibland rör sig om stora fastigheter. Domstolen menar att det i stor utsträckning även rör sig om mindre lantbruksfastigheter och att småhus på landsbygden, det vill säga den typen av bostadshus som man i utredningen siktar in sig på att omfördela vindkraftens värde till, lika gärna kan utgöra bostadshus på landet som är taxerade som mindre lantbruksfastigheter som bostadshus på landet som är taxerade som lantbruksfastigheter.

När det gäller bedömningen - vid tillämpning av den föreslagna bestämmelsen i 2 kap. 9 § - av avstånd (jämfört med definitionen i förslagets 1 kap 4 § fjärde stycket) är det domstolens erfarenhet att avstånden i befintliga kartor från LM sällan är så precisa som utredaren utgått från, utan kan vara mer schablonartade. Domstolen noterar att utredaren synes ha utgått från att tillgängligt kartmaterial inte ger upphov till sådana oklarheter. Domstolen har alltså här en annan uppfattning än utredaren av svårigheten av att korrekt göra dessa bedömningar utan att detta kräver noggrannare utredningar som kan behöva prövas i domstol.

När det gäller utformning av den föreslagna bestämmelsen i 2 kap. 12 § menar domstolen att en hänvisning till 9 § skulle göra denna bestämmelse tydligare och lättare att läsa.

Vad gäller den föreslagna 2 kap 13 § konstaterar domstolen att som förslaget presenteras ska en fastighetsägare kunna bygga nya hus som är värda mer än 500 000 och kunna bli berättigad till ersättning "i efterhand". Domstolen har i och för sig inga synpunkter härvid, men konstaterar att begränsningsregeln i pkt 2 leder till att en byggnad kan exkluderas från intäkt samtidigt som en annan identisk byggnad med samma värde och avstånd till vindkraftverket

kan erhålla intäkt enbart av det skälet att byggnaden inte har en annan huvudbyggnad. En sådan olik hantering av till synes likartade objekt i ersättningsssammanhang är ovanligt.

Domstolen noterar att den föreslagna bestämmelsen i 2 kap. 15 § med bedömt belopp om 1000 kr avviker från de lägsta belopp som fastställs vid bedömning av intrångsersättning enligt expropriationslagen. Ett vanligt lägsta belopp som brukar fastställas vid olika mindre intrång uppgår idag till minst 1 250 kr. Beloppet grundar sig i ett HD avgörande från 16 år sedan, jämför HD 2007 s. 695.

Domstolen noterar att beslut enligt föreslagna 2 kap 4, 10 och 11 §§ torde utgöra till mark- och miljödomstol överklagbara beslut.

3 kap

Som domstolen ser det är den föreslagna bestämmelsen i 3 kap 14 § onödig bestämmelse, eftersom detta torde gälla oavsett, enligt kommunallagen.

Det kan påpekas att det krävs antingen en direkt bestämmelse i den föreslagna lagen om vilken instans som ska pröva utdömmande av förelagda viten eller en följdändring i lagen om mark- och miljödomstolar om avsikten är att utdömanden av aktuella viten ska kunna prövas i mark- och miljödomstol (och inte förvaltningsrätt). Jämför 3 kap. 1 § lag om mark- och miljödomstolar samt 1 § 2 stycket och 6 § lag om viten.

Domstolen noterar att beslut enligt föreslagna 3 kap 6, 16, 18 och 19 §§ torde utgöra till mark- och miljödomstol överklagbara beslut. Det bör belysas om avsikten är att beslut enligt föreslagna 3 kap. 10 § ska vara överklagbara.

4 kap

Domstolen konstaterar att, vid tillämpning av den föreslagna bestämmelsen i 4 kap 3 § punkten 1 kan en fastighetsbestämning behövas före värderingen. En sådan kan medföra stora kostnader, och i fastighetsbestämningens delen av en sådan process måste lantmäterimyndigheten fatta överklagbara beslut i fastighetsbestämningens delen och dessa åtgärder kan medföra komplicerade förrättningar med andra parter än endast den fastighetsägare som vill ansöka om hur stor ersättningen ska vara och om förutsättning finns för inlösen. Det är oklart om sådana komplicerade förhållanden kan medföra att lantmäterimyndigheten kan göra bedömningen att förutsättningar för inlösen därför inte föreligger (med tillämpning av punkten 2 i bestämmelsen som hänvisar till 8 §). Härvid kan även lyftas de oklarheter som föreligger med beaktande av den begränsning om 10 000 kronor för fastighetsägare för förrättningskostnader som föreslås som kommer behöva följdändringar i fastighetsbildningslagen om den ska kunna tillämpas.

Mark- och miljödomstolen vill här lyfta den risk för rättsförlust för en enskild som det kan innebära att knyta tidsfristen till kungörelse om driftsättning på förslaget sätt (utredarens förslag i 4 kap 5 §). Bestämmelsen blir dock enkel att tillämpa.

Vad gäller frågan om avgränsningen av förutsättningarna för vilka fastighetstyper som kan vara aktuella för inlösen vill domstolen hänvisa till samma invändningar som lyfts i synpunkterna på den föreslagna bestämmelsen i 2 kap 8 § ovan. Förslaget att utgå från taxeringen medför att inlösenreglerna

begränsar sig till en mindre grupp och gör att vissa hamnar utanför. Gränsdragningen blir inte ändamålsenlig, den kommer inte att leda till det önskade resultatet. Specifikt för inlösen gäller här även att om det rör sig om stora arealer för stora fastigheter är det möjligt att lösa in endast en del av en större fastighet, exempelvis ett mindre område som utgör gårdscentra som innehåller bostadsbyggnad. Domstolen vill föra fram att det hade varit lämpligt om utredaren berört frågan om att endast lösa in delar av en fastighet på så vis som också sker vid annan infrastrukturbyggnad.

Domstolen hänvisar, vad gäller de frågor som aktualiseras avseende 4 kap. 7 § i förslaget till de synpunkter som lyfts vid kommentaren till den föreslagna bestämmelsen i 2 kap. 13 § ovan.

Domstolen vill föra fram att det beslut enligt föreslagna 4 kap. 8 § lämpligen kan innehålla även en upplysning om tidsfristerna i 4 kap. 11 §.

När det gäller tillämpningen av den föreslagna bestämmelsen i 4 kap. 13 § konstaterar domstolen att utformningen av denna bestämmelse frångår vad som annars gäller vid inlösen. Detta kan innebära en otydlighet när förfarandet synes innebära en tillämpning av samma regler, men då man tänker sig att de ska gälla annorlunda. Domstolen noterar att förslaget kan kräva följdändringar i t.ex. JB.

Domstolen vill lyfta vad som ovan sagts om de praktiska problem som uppstår avseende beslut om kostnadsfördelning som måste lösas (se ovan). En ändring måste göras avseende reglerna för vem som kan vara betalningsmottagare enligt fastighetsbildningslagen så att vindkraftsbolaget/tillståndshavaren kan vara sådan betalningsmottagare (eftersom man vill ha begränsningen om 10 000 kr för fastighetsägaren). Domstolen noterat att det synes vara oklart hur en uppdelning ska ske i vissa situationer (exempelvis i det fall en fastighetsägare återkallar ansökan eller en fastighetsbestämning är nödvändig. Domstolen menar att det kvarstår ett omfattande arbete med 4 kapitlet och att utkastet inte utgör ett komplett lagförslag på så vis som också framgår av inledningen av 4 kapitlet.

Domstolen noterar att beslut enligt föreslagna 4 kap 8 § 1 stycket, 8 § 2 stycket och 12 § torde utgöra till mark- och miljödomstol överklagbara beslut

5 kap

Domstolen konstaterar att en följdändring krävs i lagen om mark- och miljödomstolar avseende vilken mark- och miljödomstol som är behörig, ska det avgöras av fastighetsforum eller underinstansen säte eller på annat sätt? Jämför 3 kap. 1 § lag om mark- och miljödomstolar. Vad gäller frågan om behörig domstol, se även ovan kommentar beträffande föreslagna bestämmelsen i 3 kap. 18 §.

I det redovisade lagförslaget i 5 kap 3 § noterar domstolen att det felaktigt hänvisas till 3 kap 4 § (ska vara 3 kap 6 §). Härvid gör domstolen även reflektionen att det möjligen här borde anges om det är avsikten att bara vindkraftsbolaget ska kunna överklaga, annars bör man avgränsa vilka som får överklaga denna typ av beslut.

Domstolen vill ifrågasätta den begränsning som föreslås av rätten att överklaga till mark- och miljööverdomstolen. Så som förslaget är utformat träffar överklagandeförbudet till mark- och miljööverdomstolen beslut enligt 4 kap. 8 § 1 stycket men inte övriga överklagbara beslut enligt föreslagen

lagstiftning. Det saknas, enligt vad domstolen kan se, skäl att frångå ordinarie prövningsordning enligt lagen om mark- och miljödomstolar. Det finns ett behov av att få en stringent praxis och det kan röra sig om relativt komplicerade bedömningar och utredningar, varför det inte är lämpligt med den föreslagna begränsningen i en speciallagstiftning som den aktuella.

Peter Ardö

Beslut om detta yttrande har fattats av chefsrådmannen Peter Ardö. I ärendet har även rådmännen Cecilia Giese Hagberg och Lena Stjernqvist samt tekniska råden Björn Bodin och Carl-Philip Jönsson deltagit.